

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 11

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Правова держава: досвід, можливості,
механізми формування в сучасній Україні”,
м. Київ, МАУП, 24 квітня 2014 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 28.05.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
Ф. М. Медвідь, канд. філос. наук, проф.
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 11: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. “Правова держава: досвід, можливості, механізми формування в сучасній Україні”, м. Київ, 24 квіт. 2014 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. — 2014. — 362 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Попович Л. М. <i>Агресивна поведінка підлітків</i>	296	Медвідь Ф. М., Чорна М. Ф., Хоменко В. О. <i>Національна безпека і національні інтереси України: становлення та шляхи забезпечення</i>	329
Савіцька Ю. В. <i>Історичні передумови виникнення насилства в сім'ї</i>	302	Кобржицький В. В. <i>Регіональні, національні та міжнародні чинники розвитку українського туризму</i>	336
Стельмах Є. С. <i>Поняття патенту та порядок його одержання, реєстрація та припинення</i>	306	Бабіч Г. В. <i>Окремі аспекти правового регулювання господарської діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні</i>	338
Циро Н. О. <i>Характерологічні особливості впливових людей</i>	309	Чорна М. Ф., Чорний Е. В. <i>Становлення і розвиток системи інформаційної безпеки в Україні в умовах незалежності</i>	340
Часніков О. О. <i>Внутрішній та зовнішній аудит як рівнозначні форми фінансового контролю в адміністративно- правовій інфраструктурі протидії тіньовим процесам</i>	311	Грінчій П. С., Гурина Т. І. <i>Основні проблеми правового регулювання ліцензування в Україні</i>	346
Шолох Г. С. <i>Контрабанда та боротьба з нею</i>	316	Медвідь А. М., Рижих І. А. <i>Правова культура сучасного юриста ..</i>	350
Медвідь Ф. М., Доносо Варгас Дієго Хосе, Доносо Варгас Сантьяго Феліпе <i>Національна безпека в Україні в умовах розбудови правової системи України</i>	319	Несвященко К. С. <i>Перспективи розвитку та інвестиційна привабливість вітчизняних морських портів у контексті сповільненого виходу вітчизняної економіки з кризового стану</i>	354
Медвідь Ф. М., Столітній М. М. <i>Правова освіта в умовах розбудови правової держави в Україні</i>	325	Відомості про авторів	357

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Становлення і розвиток української державності, вип. 11, с. 319–324

Правова система України в сучасних умовах вимушено трансформується, тому її необхідно систематизувати на основі відповідних методологічних засад. Під правовою системою розуміють, як правило, сукупність взаємопов'язаних між собою систем права та засобів її реалізації. У сучасній юридичній науці відсутня загальноприйнята точка зору на категорії “правова система”, “система права” і “система законодавства”.

Система права, на думку професора Петра Рабіновича, це об'єктивно зумовлена й узгоджена в її складових внутрішня організація права держави. Основними структурними елементами системи права є норми права, інститути права, галузі права. Система права виступає складовою, нормативною основою функціонування більш широкої категорії — правової системи, яка справляє внутрішній вплив на її формування, зокрема через системний розвиток законодавства. Правова система надає динамізму як системі законодавства, так і системі права, забезпечує фактичну реалізацію правових норм [4, 488–489].

Поняття “правова система” увійшло до наукового обігу із середини 80-х років ХХ ст. До основних елементів правової системи, на думку академіка Юрія Шемшученка, відносять: систему права і систему законодавства; правові відносини; юридичну практику, тобто діяльність правотворчих, правозастосовчих і правоохоронних органів; правову політику та ідеологію; правосвідомість і правову культуру; юридичну науку й освіту [5, 39].

Українські вчені-правознавці сходяться на думці, що правові системи сучасних держав мають багато спільного щодо структури й порядку функціонування, однак їм властиві і певні національні особливості, пов'язані з характером і специфікою їх історичного розвитку. Правова система сучасної України є засобом нормотворчого закріплення і реалізації внутрішньої і зовнішньої політики держави. Істинно оновлене на нових методологічних засадах за роки незалежності українське право, що знайшло своє вираження у національному законодавстві, виступає нормативною основою правової системи України. Правова система

України, що заснована на національній системі права, виступає одним із виявів державного суверенітету.

Практична діяльність правотворчих, правозастосовчих і правоохоронних органів, до яких в Україні, зокрема, належать Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, інші органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, судова система, прокуратура та інші правоохоронні органи, у правовій сфері надає динамізму правовій системі України, а також дає можливість оцінити стан національного законодавства (права) і ступінь його реального впливу на характер регульованих ним суспільних відносин.

Зasadничою основою розвитку правової системи України, як неодноразово наголошували учасники конференції, виступає правова політика держави, спрямована на забезпечення прав і свобод громадян, законності і правопорядку в суспільних відносинах, побудову демократичної, соціальної і правової держави. Правова політика стосується і правотворчої, і правозастосовчої, і правоохоронної діяльності. Стратегічні і тактичні аспекти цієї політики відбилися в концепціях розвитку законодавства, юридичної освіти і науки, судово-правоохоронної та адміністративно-правової реформи, реформи правоохоронних органів України [3, 608–639].

Національна безпека виступає як важлива функція кожної держави, що покликана гарантувати сприятливі умови для життя і продуктивної діяльності громадянам, державним інститутам, захищати життєво важ-

ливі інтереси людини, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Національна безпека, як зазначено у ст. 1 Закону України “Про основи національної безпеки України”, виступає як “захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам”.

Закон України “Про основи національної безпеки України” (2003) визначив загрози національним інтересам і національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері, у сфері державної безпеки, у воєнній та сфері безпеки державного кордону України, у внутрішньополітичній сфері, в економічній сфері, у соціальній та гуманітарній сферах, в екологічній сфері, в інформаційній сфері (ст. 7) та основні напрями державної політики з питань національної безпеки у цих сферах (ст. 8).

Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” (2010) теж визначив засади внутрішньої політики у сфері національної безпеки й оборони (ст. 6) та загрози внутрішній політиці в економічній сфері (ст. 7), соціальній сфері (ст. 8), екологічній сфері та сфері техногенної безпеки (ст. 9), у гуманітарній сфері (ст. 10).

Захищеність людини і громадянина, суспільства і держави забезпечується відповідною діяльністю, яка зменшує або відвертає ймовірні загрози і підвищує захисні, мобілізаційні функції у період небезпеки чи загроз. В основі цієї діяльності

лежить обстоювання і реалізація національного інтересу певної країни — глобального, всеохоплюючого інтегрального інтересу, втілення якого уможливорює здійснення життєво важливих приватних, групових і суспільних інтересів переважної більшості громадян.

Національна безпека, проблеми її забезпечення стали важливою темою сучасної діяльності як держави, так і дослідників. Серед вчених, що піднімають вузлові проблеми національної безпеки, варто відзначити праці таких дослідників, як О. М. Андрєєва, О. Ф. Белов, О. А. Бельков, В. Ю. Богданович, О. С. Бодрук, В. Т. Білоус, І. Бінько, М. П. Вавринчук, О. С. Власюк, А. С. Гальчинський, М. Ф. Головатий, В. П. Горбулін, О. М. Гончаренко, В. М. Грубов, Я. Р. Дашкевич, О. Г. Данілян, М. А. Дмитренко, О. Дзьобань, С. І. Здіорук, А. Б. Качинський, В. Косевцов, Є. Я. Кравець, Т. Кузьо, О. В. Литвиненко, В. А. Ліпкан, Ф. М. Медвідь, Н. Р. Нижник, В. М. Олуйко, М. І. Панов, Б. О. Парохонський, Г. М. Перепелиця, М. А. Поручник, Г. Г. Почепцов, Г. П. Ситник, О. Соснін, В. С. Цимбалюк та ін.

Правову основу національної безпеки становлять Конституція України, закони України, інші нормативно-правові акти, а також визнані Україною міжнародні договори й угоди [2, 111–114].

Втілення в життя засад національної безпеки полягає у реалізації національних інтересів, що виступають як реалізація природного права народу на самостійне існування та включеність його у світову цивілізацію.

Постає правомірно питання і щодо забезпечення функціонування самої системи безпеки, а отже, й питань співвідношення механізмів, що забезпечують функціонування самої системи, і виконання нею поставлених завдань. Зазначимо, що, на наш погляд, правильною є та гіпотеза, яка говорить, що національна безпека має виражатися через управління загрозами та небезпеками національним інтересам і національній безпеці, серед яких основними реальними та потенційними на сучасному етапі, зокрема, є:

- *у зовнішньополітичній сфері*: посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність, територіальні претензії з боку інших держав; спроби втручання у внутрішні справи України з боку інших держав; воєнно-політична нестабільність, регіональні та локальні війни (конфлікти) в різних регіонах світу, насамперед поблизу кордонів України;

- *у сфері державної безпеки*: поширення корупції, хабарництва в органах державної влади, злочини бізнесу і політики, організованої злочинної діяльності; злочинна діяльність проти миру і безпеки людства, насамперед поширення міжнародного тероризму; можливість незаконного ввезення в країну зброї, боєприпасів, вибухових речовин і засобів масового ураження, радіоактивних і наркотичних засобів; прояви сепаратизму, намагання автономізації за етнічною ознакою окремих регіонів України;

- *у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України*: недостатня ефективність існуючих

структур і механізмів забезпечення міжнародної безпеки та глобальної стабільності; нелегальна міграція; можливість втягування України в регіональні збройні конфлікти чи у протистояння з іншими державами; нарощування іншими державами поблизу кордонів України угруповань військ та озброєнь, які порушують співвідношення сил, що склалися; небезпечне зниження рівня забезпечення військовою та спеціальною технікою та озброєнням нового покоління Збройних сил України, інших військових формувань, що загрожує зниженням їх боєздатності; повільність у здійсненні та недостатнє фінансове забезпечення програм реформування Воєнної організації та оборонно-промислового комплексу України; накопичення великої кількості застарілої та не потрібної для Збройних сил України військової техніки, озброєння, вибухових речовин; незавершеність договірно-правового оформлення і недостатнє облаштування державного кордону України; незадовільний рівень соціального захисту військовослужбовців, громадян, звільнених з військової служби, та членів їхніх сімей;

• *у внутрішньополітичній сфері*: порушення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування Конституції і законів України, прав і свобод людини і громадянина, в тому числі при проведенні виборчих кампаній, недостатня ефективність контролю за дотриманням вимог Конституції і виконання законів України; можливість виникнення конфліктів у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин, радикалізації та проявів екстремізму

в діяльності деяких об'єднань національних меншин та релігійних громад; загроза проявів сепаратизму в окремих регіонах України; структурна та функціональна незбалансованість політичної системи суспільства, нездатність окремих її ланок до оперативного реагування на загрози національній безпеці;

• *в економічній сфері*: істотне скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках інноваційного розвитку; відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам; зростання кредитних ризиків; критичний стан основних виробничих фондів у провідних галузях промисловості, агропромислового комплексу, системах життєзабезпечення; загострення проблеми підтримання в належному технічному стані ядерних об'єктів на території України; недостатні темпи відтворювальних процесів та подолання структурної деформації в економіці; критична залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку; нераціональна структура експорту з переважно сировинним характером та низькою питомою вагою продукції з високою часткою доданої вартості; велика боргова залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів; небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки; неефективність антимо-

нопольної політики та механізмів державного регулювання природних монополій, що ускладнює створення конкурентного середовища в економіці; критичний стан з продовольчим забезпеченням населення; неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, недостатні темпи диверсифікації джерел їх постачання та відсутність активної політики енергозбереження, що створює загрозу енергетичній безпеці держави; “тінізація” національної економіки; переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними;

- *у соціальній та гуманітарній сферах*: невідповідність програм реформування економіки країни і результатів їх здійснення визначеним соціальним пріоритетам; неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення; криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення; поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб; загострення демографічної кризи; зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства; прояви моральної та духовної деградації суспільства; зростання дитячої та підліткової бездоглядності, безпритульності, бродяжництва;

- *у науково-технологічній сфері*: наростаюче науково-технологічне відставання України від розвинених країн; неефективність державної

інноваційної політики, механізмів стимулювання інноваційної діяльності; низька конкурентоспроможність продукції; нерозвиненість внутрішнього ринку високотехнологічної продукції та відсутність його ефективного захисту від іноземної технічної і технологічної експансії; зниження внутрішнього попиту на підготовку науково-технічних кадрів для наукових, конструкторських, технологічних установ та високотехнологічних підприємств, незадовільний рівень оплати науково-технічної праці, падіння її престижу, недосконалість механізмів захисту прав інтелектуальної власності; відплив учених, фахівців, кваліфікованої робочої сили за межі України;

- *в екологічній сфері*: значне антропогенне порушення і техногенна перевантаженість території України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характерів; нераціональне, виснажливе використання мінерально-сировинних природних ресурсів як невідновлюваних, так і відновлюваних; неподоланність негативних соціально-екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи; погіршення екологічного стану водних басейнів, загострення проблеми транскордонних забруднень та зниження якості води; неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин і організмів, екологічно необґрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів, речовин та похідних продуктів; неефективність заходів щодо подолання

негативних наслідків військової та іншої екологічно небезпечної діяльності; небезпека техногенного, у тому числі ядерного та біологічного, тероризму; посилення впливу шкідливих генетичних ефектів у популяціях живих організмів, зокрема генетично змінених організмів, та біотехнологій; застарілість та недостатня ефективність комплексів з утилізації токсичних і екологічно небезпечних відходів;

- *в інформаційній сфері*: прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації [1].

Отже, в умовах реформування правової системи України та посилення цивільного контролю над військовою організацією заслуговує на увагу сектор національної безпеки

та моніторинг загроз і небезпек пріоритетним національним інтересам держави.

Література

1. Закон України “Про основи національної безпеки України”// Уряд. кур’єр. — 2003. — 30 лип.
2. Медвідь Ф. М., Доносо Дієго Варгас Хосе. Національна безпека і національні інтереси України в умовах постбіполярного світу // Актуальні питання реформування правової системи України: Зб. наук. статей за матеріалами VIII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 17–19 черв. 2011 / Укл. З. В. Журавська, Т. Д. Климчук, Н. М. Коритнюк, С. С. Савич. — Луцьк: Волинська обл. друк., 2011. — С. 111–114.
3. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. — Х.: Право, 2008. — Т. 1.: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. — 728 с.
4. Рабинович П. М. Система права // Юрид. енцикл.: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: Укр. енцикл., 2003. — Т. 5. — С. 488–489.
5. Шемшученко Ю. С. Правова система // Юрид. енцикл.: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: Укр. енцикл., 2003. — Т. 5. П–С. — С. 39.